

УДК 658.01.657

Голуб Н.О.,
к.е.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет,
м. Мелітополь

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКОВО- АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті основні поняття та передумови організації обліково-аналітичного забезпечення прийняття стратегічних рішень. Визначені питання які потребують вирішення.

Ключові слова: обліково-аналітичне забезпечення, бухгалтерський облік, стратегічний облік, інформація, управління.

In the article the basic concepts and prerequisites of the organization of accounting and analytical support strategic decision-making. Identified issues that require decisions.

Keywords: accounting and analytical support, accounting, strategic accounting, information management.

В статье основные понятия и предпосылки организации учетно-аналитического обеспечения принятия стратегических решений. Определены вопросы, которые требуют решения.

Ключевые слова: учетно-аналитическое обеспечение, бухгалтерский учет, стратегический учет, информация, управление.

Облік, як і кожна система знань, постійно розвивається, та висуває особливі вимоги щодо його дієвої організації. Загальні питання організації облікового процесу широко представлені у літературі. Проте у більшості з джерел відсутні або недостатньо пророблені питання інноваційного розвитку облікової підсистеми та її орієнтації на підтримку прийняття стратегічних управлінських рішень. Загальноприйнята організація обліку дозволяє розглядати його лише як один з інструментів оцінки ефективності підприємства, що оперує ретроспективними показниками. У зв'язку з цим виникає декілька принципових питань, які потребують докорінного перегляду сутності облікового процесу й особливостей його організації.

Слід зазначити, що саме облікові дані, не враховуючи різновид обраних підприємством інформаційних технологій, завжди були основою для прийняття рішень. Разом з тим поступове виникнення різних моделей облікового процесу призвело до диференціації

підходів щодо формування інформації для прийняття рішень. Якщо раніше головним завданням системи бухгалтерського обліку була ідентифікація фактів господарської діяльності у відповідності із заданою кореспонденцією рахунків, то зараз від бухгалтера потрібне вміння надавати корисну, з точки зору обраних стратегічних альтернатив, інформацію.

Поряд з цим виникає певна кількість проблем, пов'язаних зі зростанням обсягу інформації у поєднанні із наявними технічними обмеженнями, що актуалізує питання підвищення ефективності й швидкості збору, обробки та підготовки відповідних аналітичних відомостей. Також залишаються відкритими питання формалізації інформації, що важливо з погляду ефективного управління інформаційними потоками й розробки показників для контролю траєкторії стратегічного розвитку підприємства. Водночас варто звернути увагу на недостатнє теоретичне розкриття взаємозв'язків категорії розвитку з поняттям інформації, організації та управління. Саме тому поглиблене вивчення процесів організації обліково-аналітичного забезпечення діяльності підприємства слід починати з розгляду центральної категорії діалектики – категорії розвитку підприємства.

Нерідко обліково-аналітичне забезпечення можуть бути співставлені з логістичними інформаційними системами. Зокрема, якщо прийняти підхід В.В. Родкіної, обліково-аналітичне забезпечення можна визначити як інтерактивну структуру, яка включає персонал, обладнання і процедури, об'єднані інформаційним потоком, використовуваним логістичним менеджментом для планування, регулювання, контролю та аналізу функціонування й розвитку підприємства [3, с. 22]. Близьким до наведеного тлумачення є подане у [7] поняття інформаційного обслуговування, під яким розуміють забезпечення фахівців необхідною науковою й технічною інформацією, яке здійснюється інформаційними органами й службами. При цьому вважається, що найбільш перспективним напрямком розвитку інформаційного обслуговування є розробка й практична реалізація систем виборчого поширення інформації, в яких враховуються індивідуальні особливості фахівців – споживачів інформації – та їхні конкретні запити.

Водночас слід звернути увагу, що будь-яка інформація, яка

виникає в системі управління підприємством, повинна мати певне технологічне й організаційне підґрунтя для підтримки власного існування. В основу цього пропонується покласти наявні на кожному підприємстві облікові системи. Разом з тим слід враховувати, що рівень організації таких систем буде значною мірою відрізнятися від загального рівня організаційної культури на підприємстві й наявних технічних можливостей. Окрім того, необхідність стратегічної орієнтації облікового процесу вимагає включення до складу наявних підсистем ще й певних аналітичних функцій.

Звідси й витікає загальне призначення функції обліку – формування якісної і всебічної інформації про господарську та фінансову діяльність підприємства й своєчасне її надання зацікавленим користувачам. Місце функції обліку визначається логічним зв'язком між функціями управління й роллю обліку у процесі управління. Облікова інформація, що використовується у процесі регулювання діяльності підприємства, призначена для того, щоб приймати оперативні рішення. Така інформація може видаватися незалежно (у формі вихідних повідомлень) або у зв'язку з іншою інформацією, коли регулювання відбувається через функцію контролю. Облікова інформація у даному випадку спрямована на прийняття корегуючих заходів при отриманні сигналу про наявність відхилення. Функція обліку у даному випадку забезпечує зворотній зв'язок для безпосереднього оперативного впливу на керований об'єкт.

Значним недоліком сучасної системи управління є розмежування різноманітних служб підприємства у межах функціонального розподілу праці на підприємстві, коли окремі відділи мають вузьку спеціалізацію й різні цілі функціонування. Це значною мірою призводить як до роз'єднаності обліку й інших функцій управління, так і до невідповідності різних видів обліку один одному. Вирішення цього протиріччя можливе на основі створення концепції інтегрованого обліку та впровадження інструментів контролінгу [2, с. 285–293] в систему стратегічного управління, хоча й до його визначення ще й до тепер не склалося однозначного тлумачення.

Контролінг, як нова система управління, у рамках сучасного менеджменту нерозривно пов'язаний з інформаційним забезпеченням керівництва підприємства у процесі прийняття управлінських рішень.

Застосування концепції контролінгу змінює зміст завдань обліку та визначає особливості його організації.

З такої точки зору у системі обліку формується інформація, потрібна для виконання наступних основних цілей: складання періодичної (рутинної) внутрішньої звітності для управлінських рішень (забезпечення інформацією рішень, що приймаються з певним ступенем регулярності); складання нерегулярних (спеціальних) звітів для управлінських рішень (формування інформації для забезпечення прийняття рішень в ситуаціях, які виникають без певної періодичності або становлять прецедент); складання зовнішньої звітності, призначеної для інвесторів, органів державної влади тощо. По-іншому розглядається й функція обліку.

В умовах контролінгу до неї відносять також підготовку інформації для прийняття проблемних рішень (аналіз варіантів рішень та вибір кращого з них); ведення рахунків (збирання даних й підготовка звітності); орієнтація менеджерів на відхилення (орієнтація осіб, що приймають рішення, на наявні можливості й проблеми). У такому разі між обліком та контролінгом виникають певні зв'язки. З точки зору організації обліково-аналітичного забезпечення головною проблемою буде оптимізація поєднання системи управління з функції обліку з відповідною внутрішньою структуризацією останньої. У господарській діяльності підприємства застосовується бухгалтерський, статистичний, фінансовий, управлінський, оперативний та стратегічний обліки.

Необхідність постійного вдосконалення методів управління обумовлює особливу актуальність найбільш ефективної організації кожного з них. Бухгалтерський облік, як найбільш поширений, поєднує у собі усі види господарського обліку та застосовується суб'єктами підприємницької діяльності незалежно від форм власності та методів господарювання.

При цьому стандартизація облікових процедур повинна поступатися місцем найбільш гнучким системам обліку, зорієнтованим на аналіз можливостей підприємства. Разом з тим основою для більш дієвої організації обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємства буде вдосконалення основних облікових підсистем. Зараз найпоширеним є підхід [5, 133], що всі наявні види обліку повинні існувати окремо.

Тут, на мій погляд, можна виділити певні недоліки. По-перше, це витратність методики, оскільки передбачається подвійне введення інформації. По-друге, оскільки інформація вводиться двічі, зростає ймовірність помилки, коли дані бухгалтерського обліку не будуть сходитися з даними управлінського обліку.

Організація обліково-аналітичного забезпечення вимагає також відповідного структурування наявної інформації за для забезпечення різних стратегічних потреб. З цієї точки зору продуктивним є підходи Л. В. Фролової, яка пропонує виділити такі блоки: інформація про реальний стан виконання логістичних завдань (дані про наявність, розміщення та рух запасів й логістичних потоків), прогнозна інформація (характеризує поставлені цілі й умови, в яких відбуватиметься прогнозований логістичний процес), нормативно-довідкову інформацію (документи, що регламентують діяльність підприємства та дані про сукупність усіх логістичних операцій), інформація зворотного зв'язку (дані про відхилення фактичних показників від планових) [4, с. 188–190] та В. В. Пастухової [1, с.132–135], яка пропонує дещо інші блоки: стратегічна інформація для формування стратегії (інформація про стан зовнішнього середовища, прогнозна інформація про розвиток стратегічних зон господарювання, інформація про конкурентну позицію підприємства), інформація для контролю реалізації стратегії (планово-нормативні показники, бюджетна інформація, банк даних про ризики реалізації стратегії), негативна інформація про підприємство.

Водночас слід враховувати, що відповідно до національного законодавства бухгалтерський облік розглядається як процес виявлення, вимірювання, реєстрації, узагальнення й передачі інформації про діяльність підприємства користувачам для прийняття рішень. Саме тому інфраструктура облікової підсистеми, наявні її технічні елементи пропонується застосовувати для збирання знань. Для цього, можна й розширити трактування інформації шляхом додання до її складу елементів концепції управління знаннями. Отже облік, у даному розумінні розглядається і як головний інтегруючий та організуючий фактор, і як інформаційне забезпечення підтримки процесів створення, поширення, обробки й використання знань усередині підприємства. З точки зору організації облікового процесу слід розрізняти два підходи до управління знаннями. Якщо

функціонування підприємства засноване не минулому досвіді, який постійно необхідно використовувати, то необхідно в системі облікового діловодства виділити відповідні номенклатури справ. У таких номенклатурах знання будуть зберігатися у вигляді документів. Такий підхід можна визначити як кодифікацію. Він більш за все збігається з традиційною організацією обліку й пов'язаний з підтримкою ефективної вибірки інформації для агрегованих рішень.

Література:

1. Пастухова В.В. Стратегічне управління підприємством: філософія, політика, ефективність: монографія / Під ред.. В.В. Пастухова. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. – 302 с.
2. Пушкарь А.И. Стратегические группы предприятий: концепция, методология, управление. Научное издание / А.И. Пушкарь, Ю.Е. Жуков, А.А. Пилипенко. – Харьков: ОАО "Кросс-Роуд", 2006. – 440 с.
3. Родкина А. Т. Информационная логистика / А.Т. Родина. – М.: Экзамен, 2001. – 288 с.
4. Фролова Л.В. Механізми логістичного управління торговельним підприємством: монографія / Під ред. Л.В. Фролова. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. – 322 с.
5. Шеремет А.Д. Управленческий учет / А.Д. Шеремет. – М.: ИД ФКБ-ПРЕСС, 2000. – 512 с.
6. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 2000; пер. з англ. за ред. С.Ф. Голова. – К., 2000.
7. Большая советская энциклопедия" в 30 томах. - Полный текст третьего издания // [Электронный ресурс]. – режим доступа: <http://encycl.yandex.ru>.